

**Starptautiskā bibliotēku asociāciju un institūciju federācija
Profesionālie IFLA ziņojumi Nr. 92**

**Vadlīnijas bibliotēku pakalpojumu sniegšanā
ieslodzītajiem**

3. izdevums

Vibeke Lēmana (*Vibeke Lehmann*) un Džoana Loke (*Joanne Locke*)

**Rīga
2012**

Vadlīnijas bibliotēku pakalpojumu sniegšanā ieslodzītajiem

Izdevums tulkots no:

Lehmann Vibeke, Locke Joanne. Guidelines for library services to prisoners. – 3rd ed. – The Hague : IFLA Headquarters, 2005. – 24p. ; 30 cm. – (IFLA Professional Reports; 93) (Revised version of IFLA Professional Report; 46).

ISBN 9077897070

ISSN 0168-1931

Izdevums tulkots latviešu valodā biedrības „Prison Fellowship Latvia” izstrādātā Latvijas un Šveices sadarbības programmas grantu shēmas „NVO fonds” apakšprojekta „Rīgas Centrālās bibliotēkas ārējā apkalpošanas punkta izveide Brasas cietumā” ietvaros

Izdevuma tapšanā piedalījies Rīgas Centrālā bibliotēka

Redaktore Agra Turlaja

Izdevums latviešu valodā publicēts tikai elektroniskā formātā

© **Copyright** 2006 International Federation of Library Associations and Institutions

ISBN 978-9934-8218-2-0

SATURS

PATEICĪBA	4
IEVADS	5
Mērķi.....	5
Priekšvēsture	5
Filozofija un nostādnes.....	6
VADLĪNIJAS	8
1. Darbības joma	8
2. Administrācija	8
3. Pieejamība	9
4. Telpas un aprīkojums.....	9
5. Informācijas tehnoloģijas.....	11
6. Personāls	11
7. Budžets	12
8. Bibliotēkas krājuma materiāli	13
9. Apkalpošana un programmas	16
10. Komunikācija un mārketinga	17
GLOSĀRIJS	19
BIBLIOGRĀFIJA	20

PATEICĪBA

Autori pateicas Bibliotēku pakalpojumu personām ar ierobežotām iespējām sekcijas Pastāvīgās komitejas (PK) locekļiem par vērtīgajiem komentāriem un priekšlikumiem, kas tika sniegti vadlīniju sagatavošanas laikā. Mēs pateicamies arī visiem bibliotekāriem no vairāk nekā 25 valstīm, kuri atbildēja uz jautājumiem par cietumu bibliotēku statusu un attiecīgo likumdošanu viņu zemēs. Šī informācija, ļāva vadlīniju autoriem „no iekšpuses” paskatīties uz to bibliotekāru daudzajiem uzdevumiem, kuri cenšas sniegt informatīvos pakalpojumus ieslodzītajiem, kas izcieš sodu dažādos apstākļos – gan skarbos, gan arī humānos un rehabilitējošos. Izvērtējuši daudzu respondentu atbildes, autori pārliecinājās, ka nepieciešams izdot jaunu, pārstrādātu vadlīniju izdevumu ieslodzīto apkalpošanā.

Autori izsaka lielu pateicību arī darba grupas locekļēm, kas piedalījās vadlīniju sagatavošanā – Birgitai Irvai (*Birgita Irvall*) un Marijai Hosē Lopezai-Huertai Perezai (*Maria José López-Huertas Pérez*) –, kuras izpētīja šajā jomā pieejamo literatūru un sniedza ievērojamu ieguldījumu galvenokārt ar kritiskiem komentāriem un vērtīgiem ierosinājumiem.

IEVADS

Mērķi

Dokuments izstrādāts kā vadlīnijas ieslodzīto bibliotekārās apkalpošanas plānošanā, īstenošanā un novērtēšanā un var kalpot par modeli nacionālo cietumu bibliotēku vadlīniju izstrādē. Tas ir viegli adaptējams vietējām īpatnībām un realitātei. Vienlaikus starptautiskās vadlīnijas atspoguļo pietiekamu bibliotekāro pakalpojumu līmeni, kādu var sasniegt lielākā daļa valstu, kurās nacionālā likumdošana un pašvaldību normatīvie dokumenti atbalsta cietuma bibliotēku pastāvēšanu. Vadlīnijas piedāvā metodes un līdzekļus jaunu bibliotēku izveidei un jau esošo izvērtēšanai. Tās var izmantot, ja neeksistē nacionālās vadlīnijas vai standarti.

Vadlīnijas ir arī praktisks instruments cietuma bibliotēku dibināšanai, funkcionēšanai un novērtēšanai. Tas ir oficiāls dokuments, kas nosaka cietumnieku pamattiesības uz lasīšanu, izglītību un informācijas pieejamību. Līdzeklis paredzēts bibliotekāriem, bibliotēku administrācijai, cietumu un koloniju vadībai, likumdošanas un izpildvaras institūcijām un citām struktūrām, kas atbild par soda izciešanas vietu bibliotēku vadību un finansējumu.

Vadlīnijas izmantojamas cietumos, kolonijās un citās soda izciešanas vietās, kurās ieslodzīto daudzums nav mazāks par 50 cilvēkiem.

Priekšvēsture

IFLA Bibliotēku pakalpojumu personām ar ierobežotām iespējām sekcija (*Libraries Serving Disadvantaged Persons Section*, LSDP) ir vadošā organizācija dažādām bibliotēkām, asociācijām un valdību aģentūrām, kas nodarbojas ar speciālu bibliotekāro pakalpojumu sniegšanu sociālajām grupām, kurām dažādu iemeslu dēļ nav iespējas izmantot parastās bibliotēkas. Šajās grupās ietilpst cilvēki slimnīcās, cietumos, veco ļaužu pansionātos, patversmēs un slēgtās teritorijās, kā arī personas ar fiziskās vai garīgās attīstības traucējumiem.

Atbilstoši šiem uzdevumiem pēdējo desmit gadu laikā LSDP PK locekļi īpašu uzmanību veltījuši bibliotekāro pakalpojumu attīstībai tām sociālajām grupām, kas ietilpst sekcijas profesionālās darbības jomā. Izstrādātās vadlīnijas publicētas sērijā „IFLA profesionālās atskaites”, tās regulāri atjaunotas un pārskatītas, atspoguļojot veiktos pētījumus un praksi, kā arī pieaugošo bibliotēku un informāciju tehnoloģiju izmantošanu. Šī publikācija ir **„Vadlīniju bibliotēku pakalpojumu sniegšanā ieslodzītajiem”** trešais izdevums.

Izprotot bibliotēku un informatīvās apkalpošanas nepieciešamību personām, kas izcieš sodu visas pasaules cietumos, LSDP PK 1985. gadā izveidoja speciālu darba grupu cietumu bibliotēku jautājumos. Pēdējos piecos gados šī grupa ir finansējusi vairākas konferences, seminārus un satelītsanāksmes, kā arī organizējusi pētījumus. Šo pasākumu mērķis ir palielināt sabiedrības informētību par cietumu bibliotēkām un savākt informāciju nākamo publikāciju sagatavošanai. Pirmais **„Vadlīniju bibliotēku pakalpojumu sniegšanā ieslodzītajiem”** izdevums Frensisa E. Kaizera (*Frances E. Kaiser*) redakcijā tika publicēts 1991. gadā un sastāvēja galvenokārt no pamata nolikumiem un praktiskiem piemēriem. 1993. gadā iznāca šī izdevuma spāņu versija.

1995. gadā publicētais vadlīniju otrais izdevums (arī Frensisa E. Kaizera redakcijā) ietvēra daudz konkrētāku informāciju par apkalpošanas līmeni, krājumu lielumu, bibliotēku personālu, finansējumu, novērtējumu un vadības veidiem. Šajā pašā gadā tika publicēta vadlīniju versija vācu valodā.

2001. gadā LSDP PK izskatīja bibliotekāro pakalpojumu attīstību ne tikai Rietumvalstīs un Eiropā, bet arī dažās jaunattīstības zemēs, kā arī bijušās PSRS republikās un tās stratēģiskajās partnervalstīs. Tika atzīmētas straujas un ievērojamas izmaiņas visu bibliotēku darbībā, ko izraisījusi informācijas tehnoloģiju un automatizēto sistēmu izmantošana. Pētījumu rezultātā tika izveidota neliela darba grupa, kurai tika izvirzīti šādi mērķi:

- 1) izpētīt bibliotekāro pakalpojumu sociālo programmu attīstību (tai skaitā ieslodzīto vidū);
- 2) starptautiskā līmenī noskaidrot pašreizējo cietumu bibliotēku statusu;
- 3) savākt informāciju par nacionālajiem standartiem/vadlīnijām un pakalpojumu sniegšanas veidiem.

Grupas galīgais mērķis – izmantot iegūto informāciju, sagatavojot jaunu „**Vadlīniju bibliotēku pakalpojumu sniegšanā ieslodzītajiem**” izdevumu, kurš būtu izmantojams jau 21. gadsimta pirmajā dekādē. Pētījuma rezultāti iekļauti šajā izdevumā.

Filozofija un nostādnes

Civilizētā sabiedrība pakāpeniski pieņem daudz humānāku un zināšanās sakņotu kriminālās tiesvedības un sodīšanas praksi, tāpēc atbilstoši ANO Vispārējai cilvēktiesību deklarācijai soda izciešana tiek fokusēta uz ieslodzīto izglītošanu, rehabilitāciju un lietderīgu laika pavadīšanu. Līdz ar to bibliotēka kļūst par svarīgu visa cietuma sastāvdaļu, kas atbalsta izglītības, izklaides un rehabilitācijas programmas. Bibliotēkā ieslodzītie var justies kā „normālā vidē”, kur katrs ir brīvs savā izvēlē un nodarbē. Tā atšķiras no ierastās, stingri kontrolētās cietuma vides. Bibliotēka ir logs uz apkārtējo pasauli, un tā var sniegt ļoti daudz noderīgas informācijas tiem, kuri drīzumā gatavojas iziet brīvībā.

Ieslodzītie nav atteikušies no tiesībām mācīties un iegūt informāciju, tādēļ cietuma bibliotēkai jāsniedz tādi paši materiāli un pakalpojumi kā publiskajām bibliotēkām brīvībā. Ierobežojumi pieejai bibliotēkas materiāliem un informācijai tiek noteikti tikai tadā gadījumā, ja tas var apdraudēt drošību cietumā.

Cietuma bibliotēkām jācenšas piemēroties publisko bibliotēku modelim un jānodrošina lietotāji ar materiāliem cietumā īstenotajām izglītības un rehabilitācijas programmām, kā arī jāapmierina citas specifiskas cietuma bibliotēkas lietotāju prasības, komplektējot, piemēram, juridiskās literatūras krājumus. Īpaša uzmanība veltāma iespējām apmierināt dažādu kultūru un dažādu valodu pārstāvju saskarsmes vajadzības. Cietuma bibliotēka dod iespēja ieslodzītajiem attīstīt lasītprasmi, apmierināt viņu personīgās un kultūras intereses, kā arī izglīties visas dzīves laikā.

Par pamatu ieslodzīto bibliotekārās apkalpošanas nodrošinājumam un atbalstam kalpo vairāki starptautiskā līmenī ratificēti dokumenti:

1. **Apvienoto Nāciju Organizācijas Minimālie standarta noteikumi par apiešanos ar ieslodzītajiem** (*Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners*, 1955). Šī dokumenta 40. pantā teikts: „Katrā iestādē jābūt bibliotēkai, kuru var izmantot visi ieslodzītie. Tai jābūt atbilstoši iekārtotai un komplektētai ar daiļliteratūru un mācību literatūru. Jāstimulē ieslodzītie izmantot visus bibliotēkas pakalpojumus.”
2. Starptautiskās grāmatu komitejas un Starptautiskās izdevēju asociācijas izstrādātajā un 1994. gadā pieņemtajā UNESCO **Lasītāja hartā** (*Charter for the Readers*), teikts, ka „lasīšana ir universālās tiesības”.
3. **UNESCO/IFLA Publisko bibliotēku manifests** (*UNESCO/IFLA Public Library Manifesto*, 1994) aicina publiskās bibliotēkas apkalpot ieslodzītos.
4. Eiropas Padomes apstiprinātajā ziņojumā „**Izglītība cietumā**” (*Education in prison*, Strasbūra, 1989) ir sadaļa par cietuma bibliotēkām, kurā teikts, ka cietuma bibliotēka savā darbībā balstās uz tiem pašiem profesionālajiem standartiem, kādi tiek ievēroti publiskajās bibliotēkās; bibliotēkas vadībai jābūt profesionālai; bibliotēkai jāapmierina visdažādākās lietotāju kultūras vajadzības, jāsniedz viņiem atklāta pieeja informācijai un jānodrošina ar visdažādākajām nodarbēm, kas saistītas literatūru un lasīšanu.

Daudzu pasaules valstu ieslodzītajiem ir zems izglītības līmenis un trūkst jebkādu profesionālo prasmju. Viņi ir uzauguši vidē, kur lasīšana nav bijusi populāra un iecienīta nodarbošanās. Brīvībā būdami, tikai daži ieslodzītie, ir regulāri apmeklējuši publiskās vai zinātniskās bibliotēkas.

Tas, ko lasa ieslodzītais, ir atkarīgs no bibliotēkas krājuma sastāva un kvalitātes. Ar kvalificētu personālu un bibliotēkas krājumu, kas atbilst ieslodzīto izglītības, atpūtas un rehabilitācijas vajadzībām, kā arī ar mājīgu atmosfēru bibliotēka var kļūt par svarīgu ieslodzīto cietuma dzīves un sociālās aizsardzības programmu daļu. Bibliotēka ir arī būtiska saikne ar ārpasauli. Tā var kļūt par efektīvu vadības līdzekli cietuma administrācijas rokās, kas mazina ieslodzīto bezdarbību un stimulē lietderīgu brīvā laika pavadīšanu. Visbeidzot, bibliotēka var būt svarīgs informācijas avots, kas nosaka, kā veidosies brīvībā izgājušā cilvēka dzīve.

VADLĪNIJAS

1. Darbības joma

1.1. Vadlīnijas var tikt izmantotas visās iestādēs, kurās atrodas ieslodzītie – cietumos, kolonijās, iepriekšējās aizturēšanas vietās, cietumu slimnīcās un citās vietās, kas atrodas cietuma administrācijas pārvaldījumā. Vadlīnijas izmantojamas kā bērnu, tā arī pieaugušo apkalpošanā.

2. Administrācija

2.1. Bibliotekāro pakalpojumu politiku izstrādā nacionālās un/vai vietējās cietuma administrācijas. Tajā tiek skaidri definēti bibliotēkas uzdevumi un mērķi, kā arī finansēšanas avoti un administrācijas atbildība. Noteikumi balstās atbilstošajā bibliotēku likumdošanā un regulējumā, tos nepieciešams pastāvīgi pārskatīt un atjaunot.

2.2. Cietumu bibliotēku normatīvie dokumenti kalpo par pamatu, izstrādājot vietējo bibliotēku darbības noteikumus. Tajos tiek noteikts bibliotēkas darba grafiks un laiks, materiālu atlase, katalogizācija un apstrāde, dāvinājumu pieņemšanas nosacījumi, abonementa darbība un piekļuve krājumam, inventarizācija un izdevumu izņemšana no krājuma, autortiesību ievērošana, bibliotēku datubāzes, personāls, finansējums, lasītāju apkalpošana, datoru un informācijas tehnoloģiju izmantojums.

2.3. Dažādās valstīs cietumu bibliotēkas atrodas dažādu iestāžu pārvaldījumā (Tieslietu ministrija, Kultūras ministrija, Izglītības ministrija, pašvaldības, publiskā bibliotēka vai bibliotēku sistēma utt.), tādēļ dažos gadījumos valdības struktūru starpā atbildība tiek dalīta. Katrā šādā gadījumā nepieciešams noslēgt juridisku vienošanos, kurā norādītas ikvienas puses saistības un pakalpojumu līmenis.

2.4. Īpaši ieteicams izstrādāt un īstenot bibliotēkas ilgtermiņa darbības plānu (trīs–pieciem gadiem), kas balstās uz rūpīgu lietotāju vajadzību izpēti. Plānā tiek definēta konkrētās iestādes bibliotēkas galvenā funkcija (piemēram, brīvā laika pavadīšana, atbalsts izglītības programmām, mūžizglītība, kultūras centrs, informācijas centrs turpmākajam darbam un karjeras attīstībai, juridisko materiālu centrs). Plānā tiek norādīti konkrēti mērķi un uzdevumi, aprakstītas uzdevumu izpildei veicamās darbības un novērtējuma veidi. Plānu apstiprina cietuma administrācija.

2.5. Lai nodrošinātu bibliotēkas darbības atbilstību likumdošanai, katrus trīs līdz piecus gadus notiek bibliotēkas programmu un funkciju izvērtēšana.

3. Pieejamība

3.1. Bibliotēka apkalpo visus ieslodzītos neatkarīgi no viņu soda mēra smaguma un turēšanas vietas cietumā. Pieeja bibliotēkas pakalpojumiem var tikt ierobežota tikai tad, ja ir dokumentāli fiksēts bibliotēkas noteikumu pārkāpums.

- 3.2. Ieslodzītajiem, kuriem ir tiesības brīvi pārvietoties pa cietumu, jādod iespēja apmeklēt bibliotēku ne retāk kā reizi nedēļā un jāatvēr pieietiekošs laiks, lai izvēlētos vajadzīgos materiālus, saņemtu uzziņu, izlasītu literatūru, kuru neizsniedz abonementā, un piedalītos bibliotēkas organizētajos kultūras pasākumos.
- 3.3. Bibliotēkas darba laiks tiek saskaņots ar ieslodzīto mācību programmu un darbu grafiku, lai novērstu iespējamus traucējumus bibliotēkas apmeklēšanai.
- 3.4. Ja ieslodzītajiem ir atļauts iziet no iestādes sakarā ar darbu vai mācībām, nepieciešamības gadījumā jāatbalsta viņu iespējas apmeklēt vietējo publisko vai akadēmisko bibliotēku.
- 3.5. Ieslodzītajiem, kuri atrodas izolācijā (slimnīcas palāta, iepriekšējais ieslodzījums, karceris u. tml.), jānodrošina pieeja bibliotēku katalogiem (drukātā vai elektroniskā veidā) un tiesības pasūtīt materiālus no bibliotēkas krājuma vai ar Starpbibliotēku abonementa (SBA) starpniecību.
- 3.6. Katrā ieslodzījuma vietā jābūt savai populāras literatūras un jaunāko izdevumu kolekcijai (ne mazāk kā 100 vienību, bet parasti vairāk) ar aprēķinu – divas grāmatas uz katru ieslodzīto. Šī kolekcija tiek atjaunota vismaz reizi mēnesī, un katram ieslodzītajam ir tiesības saņemt no tās, kā minimums, divas grāmatas nedēļā.
- 3.7. Ja bibliotēka nespēj apmierināt visas informatīvās un lasīšanas vajadzības ieslodzītajiem, kuri pārstāv dažādas valodas un kultūras, tā izmanto reģionālo vai nacionālo SBA.
- 3.8. Cietuma bibliotēka strādā atbilstoši likumiem un noteikumiem par bibliotekāro apkalpošanu personām ar fiziskiem vai garīgiem traucējumiem un uztveres problēmām. Šiem cilvēkiem tiek dota iespēja apmeklēt bibliotēku un saņemt alternatīvu pieeju tās materiāliem un informācijai nedrukātā veidā, izmantot speciālas iekārtas, saņemt pakalpojumus, kas maksimāli pieskaņoti viņu vajadzībām. (Specifiskus ieteikumus sk.: **Access to libraries for person with disabilities – Checklist**. By Brigitta Irvall and Gyda Skat Nielsen. IFLA Professional Report No. 89, 2005. ISBN 90-77897-04. Pieejams: <http://www.ifla.org/VII/s9/nd1/iflapr-89e.pdf>).

4. Telpas un aprīkojums

- 4.1. Mūsdienu cietumos bibliotēkām jāatrodas vietās, kas speciāli aprīkotas to izmantošanai, veicamajiem darba procesiem un funkcijām. Efektīvas darbības nodrošināšanai vecās ēkas, iespējams, nepieciešams pārplānot. Šim nolūkam jākonsultējas ar bibliotēku ēku celtniecības speciālistiem. Bibliotēkas darba efektivitāte un pienācīgs apkalpošanas līmenis lielā mērā ir atkarīgs no draudzīgas un mājīgas vides.

4.2. Bibliotēkai jāatrodas cietuma kompleksa centrā (vēlams izglītības centrā vai blakus tam) un jābūt pieejamai lielākajam vairumam ieslodzīto, kā arī personām ar ierobežotām bibliotēkas lietošanas iespējām.

4.3. Bibliotēka atrodas nodalītā teritorijā ar iespējām bloķēt telpas. Ierīkojot bibliotēku, ņemami vērā šādi faktori:

- lasīšanai, datora lietošanai un citām nodarbēm atbilstošs apgaismojums;
- skaņas izolējošs sienu, grīdu un griestu segums;
- klimata kontrole (apkure, gaisa kondicionēšanas un ventilācijas sistēma);
- atbilstoša grāmatu plauktu svara slodzes nestspēja;
- elektrības un elektroniskajām iekārtām atbilstošas kontaktligzdas;
- iespēja pārredzēt visu bibliotēkas telpu;
- iespēja bloķēt grāmatu krātuvi;
- telefonu sakari ar ārpusauli;
- elektroniskā drošības sakaru sistēma.

4.4. Bibliotēkas telpām jābūt pietiekami lielām, lai tajās pietiktu vietas apmeklētājiem, darbiniekiem, krājuma glabāšanai un tā materiālu eksponēšanai. Bibliotēkas iekārtojumā ietilpst:

- uzziņu birojs ar leti un vietu uzziņu krājuma materiālu uzglabāšanai;
- uzziņu galds;
- bibliotēkas birojs/bibliotēkas vadības kabinets;
- personāla darba telpa bibliotēkas tehnoloģiskajiem procesiem, datoru iekārtām, plauktiem, grāmatu skapjiem, grāmatu ratiņiem un galdiem;
- plaukti bibliotēkas materiāliem (grāmatām, žurnāliem, laikrakstiem, audiovizuālajiem materiāliem);
- vieta grāmatu izstādēm un reklāmas materiāliem;
- lasītavas galdi un krēsli;
- skaņu ierakstu klausīšanās zona;
- datori bibliotēkas lasītājiem;
- kopējamie aparāti;
- vieta kolektīvām nodarbēm.

4.5. Mācību telpai/lasītavai jābūt pietiekami plašai, lai tajā varētu izvietoties vismaz 5 % ieslodzīto vai lielākā daļa bibliotēkā reģistrēto lasītāju. Katrai lasītāja darbavietai (ieskaitot vietu galdam un krēslam) ir jābūt vismaz 2,5 m² lielai.

4.6. Grāmatu plauktiem atvēlami 15 m² platības uz katriem 1000 sējumiem.

4.7. Personāla darba telpām jābūt tik lielām, lai nodrošinātu 9 m² katram darbiniekam.

4.8. Bibliotēkas birojam/bibliotēkas vadības kabinetam jābūt ne mazākam par 9 m².

- 4.9. 5 % bibliotēkas telpu platības nepieciešams paredzēt bibliotēkas speciālo iekārtu un mēbeļu glabāšanai (elektroniskais vai kartīšu katalogs, vārdnīcu un atlasu krājums, datori lietotājiem, rakstammašīnas, kopējamie aparāti, stendi laikrakstiem vai gleznām).
- 4.10. Izvēloties mēbeles un iekārtas, jāņem vērā to efektivitāte, ērtums, izskats, lietošanas vienkāršība un izturība. Mēbeles un iekārtas izvieto atbilstoši drošības noteikumiem. Ieteicamas saliekamas mēbeles gadījumam, ja bibliotēka palielinās un ir nepieciešamas izmaiņas.

5. Informācijas tehnoloģijas

- 5.1. Cietuma bibliotēkā pilnā mērā izmantojamas modernās informācijas tehnoloģijas, izņemot tās, kas var radīt draudus cietuma drošībai.
- 5.2. Bibliotēkā izmantojamas automatizētās krājuma cirkulācijas un katalogu sistēmas, kuru bibliogrāfiskās datubāzes veidotas starptautiskajā standartizētajā formātā (MARC 21).
- 5.3. Izglītojošiem, informatīviem un izklaides mērķiem nepieciešams aprīkot datorus ar multimediju programmatūras nodrošinājumu.
- 5.4. Lai izpildītu uzziņas un veiktu meklēšanu elektroniskajos bibliotēku katalogos, sazinātos ar kolēģiem un grāmatu izplatītājiem, kā arī lai izglītos tālmācības ceļā un piedalītos SBA, bibliotēkas darbiniekiem nepieciešama pieeja internetam un elektroniskajam pastam.
- 5.5. Ja tas nav pretrunā ar cietuma drošības noteikumiem, izglītošanas, labošanas un audzināšanas nolūkos ieslodzītajiem nodrošina kontrolētu pieeju internetam,

6. Personāls

- 6.1. Neatkarīgi no cietuma bibliotēkas lieluma tās visas vada profesionāli bibliotekāri, kuriem ir atbilstoša pieredze, augstskolas grāds bibliotēku un informātikas zinātnē vai tam līdzvērtīgs diploms.
- 6.2. Visās iestādēs, kurās ir vairāk par 500 ieslodzītajiem, jābūt profesionālam bibliotekāram, kas strādā pilnu darba dienu. Vietās, kurās ieslodzīto skaits pārsniedz 1000 cilvēku, nepieciešami divi darbinieki. Nelielos cietumos bibliotekāra darba laiks var būt ierobežots.

Cilvēku skaits
līdz 300
301–499

Bibliotekāra darba stundas
24
30

- 6.3. Atbilstoši iestādes vajadzībām darbā pieņem papildu bibliotēku personālu. Kopējais darbinieku skaits var svārstīties atkarībā no ieslodzīto skaita un no šādiem faktoriem:
- bibliotēkas darba stundas;
 - bibliotēkas lielums, pieejamība un struktūra;
 - vienlaikus pieļaujama apmeklētāju skaits;
 - plānošanas apjoms;
 - satelītbibliotēku vai apkalpošanas punktu skaits;
 - ierobežotas pieejamības punktu daudzums un lielums;
 - automatizācijas līmenis;
 - pārvietošanās ierobežojumi cietuma kompleksā;
 - izglītojošo un rehabilitācijas programmu daudzums un tipi.
- 6.4. Visiem bibliotēkas darbiniekiem nepieciešamas profesionālās un tehniskās prasmes, lai klātienē apkalpotu lietotājus un operatīvi sniegtu palīdzību.
- 6.5. Lai efektīvi strādātu cietuma vidē, bibliotēkas personālam jābūt informētam par ieslodzīto daudzajām un sarežģītajām informatīvajām vajadzībām un jāorientējas cilvēku savstarpējā saskarsmē.
- 6.6. Bibliotēkas darbiniekus darbā var pieņemt cietuma administrācija, publisko bibliotēku sistēmas, zinātniskās bibliotēkas vai kultūras iestādes vadība.
- 6.7. Cietuma bibliotēkas darbinieka darba algai un atvieglojumiem ir jābūt līdzvērtīgiem algām un atvieglojumiem, ko saņem tādas pašas kvalifikācijas darbinieki ar tādām pašām amata prasībām parastajās bibliotēkās.
- 6.8. Bibliotēkas personālam tiek nodrošināta iespēja piedalīties profesionālo organizāciju darbībā un mūžizglītības programmās, celt kvalifikāciju.
- 6.9. Bibliotēkas personāls apkalpo visus ieslodzītos bez izņēmuma un ciena viņu tiesības uz personisko dzīvi.
- 6.10. Cietuma administrācija var nodarbināt bibliotēkā arī strādājošos ieslodzītos. Šo darbinieku atlase veicama, ņemot vērā viņu prasmes, pieredzi un zināšanas bibliotēku darbā.
- 6.11. Cietuma bibliotēkā var nodarbināt arī brīvprātīgos. Šādā gadījumā viņi netiek pieņemti pastāvīgā, regulāri apmaksātā darbā, bet gan sniedz nepieciešamo palīdzību īpašos gadījumos un speciālās programmās.
- 6.12. Bibliotēkas darbinieki no ieslodzīto vidus un brīvprātīgie tiek detalizēti iepazīstināti ar bibliotēkas darbu viņiem tiek nodrošinātas apmācību iespējas darbavietā.

7. Budžets

- 7.1. Institūcija, kas atbild par cietuma bibliotēku, nodrošina tās finansējumu ar atsevišķi iezīmētu budžeta daļu un katru gadu iedala līdzekļus darba algām, izdevumu iegādei un abonēšanai, iekārtām un informācijas tehnoloģijām,

dažādiem piederumiem, līgumu saistību izpildei, SBA pakalpojumiem, sadarbības tīkla vai konsorcijs biedru naudām, personāla apmācībai un maksai par datubāzēm.

- 7.2. Ikgadējo budžetu aprēķina, pamatojoties uz ilgtermiņa plānu (sk. 2.4.).
- 7.3. Ikgadējo budžetu izstrādā un tā izpildi organizē bibliotēkas vadītājs.
- 7.4. Bibliotēkas darbinieki sagatavo ikgadējo atskaiti, kurā atspoguļoti bibliotēkas izdevumi, statistikas dati un plāna izpildes rezultāti.
- 7.5. Bibliotēkas krājuma materiālu iegādes budžeta aprēķināšanā tiek izmantotas divas formulas:
 - A. Cietumiem, kuros ir vairāk nekā 500 ieslodzīto, par pamatu ikgadējo budžeta līdzekļu aprēķinam krājuma papildināšanai izmanto vienas cietā iesējuma grāmatas vidējo cenu (vietējā valūtā). Minimālais budžets šim mērķim tiek aprēķināts šādi: cietā iesējuma grāmatas vidējā cena (nozaru literatūra) x 70 % cietumnieku skaita + 10 % iespējamie grāmatu zudumi (piemēram, 500 cilvēku x 70 % x 32 EUR = 11 200 EUR + 1 120 EUR (10 % no 11 200) = 12 320 EUR). Tas nenozīmē, ka šo formulu var lietot tikai cietā iesējuma grāmatām, tā ir izmantojama, aprēķinot nepieciešamos budžeta līdzekļus arī citu bibliotēkas krājuma materiālu komplektēšanai. Budžeta līdzekļi krājuma komplektēšanai tiek palielināti atbilstoši grāmatu cenu pieaugumam.
 - B. Cietumiem, kuros ir mazāk par 500 ieslodzītajiem, minimālajam krājuma komplektēšanas gada budžetam jābūt pietiekamam, lai atjauninātu 10 % no bibliotēkas krājuma materiāliem.
- 7.6. Jaunizveidotai cietuma bibliotēkai sākotnējai krājuma komplektēšanai nepieciešams budžeta finansējums, kas nodrošina 50 % no pilna krājuma apjoma. Nākamo četru gadu laikā ik gadu papildus jānodrošina budžeta līdzekļi, lai krājums tiktu pilnībā nokomplektēts piecu gadu laikā.

8. Bibliotēkas krājuma materiāli

- 8.1. Bibliotēkas krājumā ir materiāli drukātos un cita veida formātos ieslodzīto informatīvo, izglītojošo, kultūras un rehabilitācijas vajadzību apmierināšanai. Jaunākajiem drukātajiem un elektroniskajiem materiāliem jābūt tādā pašā daudzumā kā publiskajās vai skolu bibliotēkās.
- 8.2. Bibliotēkas krājums regulāri tiek papildināts ar jauniem materiāliem, ko atlasa profesionāli bibliotekāri. Plānoto izdevumu skaits var tikt palielināts ar dāvinājumiem, ja tie atbilst bibliotēkas vajadzībām.
- 8.3. SBA pakalpojumi ir izmantojami kā papildinājums bibliotēkas krājumam, taču ne kā alternatīvs tā papildinājumu avots.

8.4. Krājuma vadība un uzturēšana notiek atbilstoši profesionālajiem standartiem. Bibliotēkas krājuma materiālus nepieciešams lietpratīgi izvietot un aktīvi popularizēt.

8.5. Krājuma materiālu atlase notiek saskaņā ar krājuma komplektēšanas plānu, kurā ņemts vērā cietumnieku kontingenta demogrāfiskais sastāvs. Plānā jābūt skaidri norādītam, ka materiālu atlasē nepastāv cenzūra, izņemot gadījumus, kad kāds izdevums var radīt draudus cietuma drošībai. Plāna izstrādē tiek ņemti vērā šādi faktori:

- ieslodzīto etniskā/kultūras piederība, vecuma kategorijas, lasīšanas prasmes, izglītības līmenis un valodas;
- nepieciešamība iekļaut krājumā materiālus, kas noderīgi ieslodzītajiem, atgriežoties brīvībā, – dažāda veida informatīvus izdevumus par sociālajām iespējām un atbalsta grupām, palīdzību darba un dzīvesvietas meklējumos, par izglītības un profesionālās kvalifikācijas programmām;
- nepieciešamība iekļaut krājumā uzziņu un citus materiālus par iestādē īstenotajām programmām (cīņa ar narkomāniju, alkoholismu un agresiju; bērnu audzināšana; lasīt un rakstīt mācīšana; māksla un mūzika utt.);
- ieteicamo, krājumā piekomplektējamo un no krājuma izslēdzamo materiālu atlases process;
- mehānisms novecojušo un nevajadzīgo materiālu izslēgšanai no krājuma;
- dāvinājumu saņemšanas procedūra.

8.6. Galvenie (taču ne vienīgie) materiālu atlases principi:

- auditorijai atbilstoša tematika un valoda;
- ieslodzīto gaumei un vajadzībām atbilstoši materiāli;
- kritiķu, recenzentu un pārējās sabiedrības vērtējums;
- mākslinieciskā, sociālā, zinātniskā vai kultūras nozīme;
- izdevumā atspoguļoto faktu precizitāte (ticamība);
- izdevuma formāta atbilstība izmantošanai cietuma bibliotēkā;
- atbilstība jau esošajam krājumam un tematikai;
- cena.

8.7. Bibliotēka cenšas attīstīt sabalansētu krājumu, kurā pārstāvēts plašs dažādu ideju un viedokļu spektrs. 8.6. punktā minētos kritērijus nevajadzētu izmantot, lai izslēgtu no krājuma atsevišķus materiālus, kurus, iespējams, īpaši nepieprasa atsevišķas cietumnieku grupas.

8.8. Dāvinājumus bibliotēkas krājumam novērtē pēc tiem pašiem kritērijiem, kādi tiek piemēroti bibliotēkas krājumam iegādājamajiem materiāliem kopumā.

8.9. Bibliotēkas krājumā jābūt šādiem materiālu veidiem (dzimtajā valodā, nepieciešamības gadījumā arī citās valodās):

- galvenie uzzīņu materiāli;
- visdažādāko žanru daiļliteratūra (romāni, detektīvi, populārzinātniskā literatūra, fantastika utt.);
- biogrāfiskie izdevumi;
- nozaru literatūra, kas aptver visas Djuī universālās klasifikācijas sistēmas pamattēmas, īpaši pašpalīdzības, sadzīves kvalitātes uzlabošanas un cilvēku savstarpējo attiecību jomā;
- juridiskā literatūra (nepieciešamā informācija konstitucionālo tiesību un citos tiesvedības jautājumos);
- dzeja (visai populāra cietumos);
- komiksi vai ilustrāciju grāmatas (lasītājiem iesācējiem vai šī žanra cienītājiem);
- pašmācību materiāli (tālmācības atbalstam un mūžizglītībai);
- literatūra vieglajā valodā (cilvēkiem, kuriem ir grūtības ar lasīšanu (disleksija), vai ārzemniekiem);
- grāmatas ar palielinātiem burtiem (cilvēkiem ar sliktu redzi);
- audiogrāmatas (pastāvīgajiem apmeklētājiem un cilvēkiem ar lasīšanas vai redzes problēmām);
- audiovizuālie materiāli, multimediju un datoru programmas (ja ir attiecīgs aprīkojums);
- informācija par norisēm sabiedrībā (brošūras, adrešu grāmatas, rokasgrāmatas utt., tiem, kuri atgriežas brīvībā un plāno meklēt darbu);
- mācību materiāli lasīšanai, rakstīšanai un rēķināšanai (lasīšanas, rakstīšanas un matemātikas zināšanu uzlabošanai);
- saliekamās mīklas (*puzzles*) un spēles (izglītībai un izklaidei);
- žurnāli (vispārīga satura un speciālie – visiem interesentiem);
- laikraksti (visiem ieslodzītajiem – lai saņemtu informāciju par notikumiem pasaulē un savā zemē un būtu informēti par norisēm vietējā sabiedrībā).

8.10. Lietotājus, kuri nevar lasīt grāmatas tradicionālā veidā (personas ar fiziskiem vai garīgiem traucējumiem, cilvēki ar lasīšanas un izglītības problēmām), SBA kārtā apgādā ar citu formātu materiāliem.

8.11. Minimāli nepieciešamais bibliotēkas krājuma materiālu daudzums ir atkarīgs no vairākiem faktoriem: ieslodzīto skaita, ieslodzījuma vietas režīma, palīgkrājumu apjoma, vidējā ieslodzījuma laika, izglītojošo un darba programmu pieejamības, apmeklētāju daudzuma nedēļā un bibliotēkas piedāvāto programmu/nodarbību apjoma. Ņemot vērā visus šos faktorus, bibliotēkā ar pilnu pakalpojumu spektru, jābūt vismaz šādiem materiāliem (vispopulārākajiem izdevumiem – vairākos eksemplāros):

GRĀMATAS	Minimālais krājums – 2000 izdevumu nosaukumu vai 10 izdevumu nosaukumu uz vienu ieslodzīto, kas nosaka iespējami lielāku izdevumu skaitu;
ŽURNĀLI	Minimālais daudzums – 20 žurnālu nosaukumu vai viens abonements uz 20 ieslodzītajiem; izdevumu skaits var pieaugt;
LAIKRAKSTI:	Vietējie, nacionālie vai ārzemju laikraksti; izdevumu skaits atkarīgs no ieslodzīto izcelsmes valstu daudzuma;
AUDIOVIZUĀLIE MATERIĀLI, MULTIMEDIJU UN PROGRAMMU NODROŠINĀJUMS	Pietiekošs daudzums ieslodzīto vajadzībām un cietuma pastāvīgo programmu atbalstam; papildu materiālus var saņemt ar SBA, reģionālā konsorcijs vai nacionālo kolekciju starpniecību.

8.12. Visi bibliotēkas materiāli ir klasificēti un sakārtoti katalogos atbilstoši nacionālajiem un/vai starptautiskajiem standartiem. Ja ir pieejamas bibliogrāfiskās datubāzes, katalogizācijā var izmantot jau esošos datus – tādā gadījumā katalogizācija nav jāveic tieši cietuma bibliotēkā.

8.13. Bibliotēkas materiāli tiek uzturēti labā stāvoklī, ir apgādāti ar identifikācijas numuriem, viegli un ātri pieejami.

8.14. Lai paaugstinātu meklēšanas iespējas, uzlabotu krājuma vadību un izmantošanas statistiku, ieteicams izmantot automatizētās krājuma cirkulācijas un katalogu sistēmas.

9. Pakalpojumi un programmas

9.1. Ieslodzīto bibliotēkārās apkalpošanas apjoms un līmenis balstās uz cietuma demogrāfisko vidi un bibliotēkas ilgtermiņa darbības plānu (sk. 2.4.). Lasītāju apkalpošanā iekļaujami šādi pakalpojumi (var būt arī citi):

- uzziņu un informatīvie pakalpojumi, ja iespējams, ar esošo materiālu palīdzību, kā arī interneta resursi lietotāju informatīvo vajadzību apmierināšanai;
- konsultatīvi pakalpojumi par bibliotēkas materiāliem atbilstoši lasītāju interesēm un attīstības līmenim;
- pastāvīga cietumnieku iepazīstināšana ar bibliotēku un sistemātiska palīdzība tās lietošanā;
- SBA – citu bibliotēku krājumu izmantošana, sadarbojoties ar šīm bibliotēkām reģionālā vai valsts bibliotēku sistēmā, bibliotēku tīklos vai citās sadarbības formās;
- speciālu materiālu piegāde lietotājiem ar ierobežotām iespējām (materiāli no neredzīgo bibliotēkām, no atbalsta grupām cilvēkiem ar ierobežotām iespējām utt.).

- 9.2. Ieslodzītājiem ar pārvietošanās ierobežojumiem cietuma bibliotēka nodrošina pakalpojumus, kas ir salīdzināmi ar līdzīgiem pakalpojumiem brīvībā esošām personām ar pārvietošanās ierobežojumiem (sk. arī 3.4. un 3.5.).
- 9.3. Bibliotēka organizē un atbalsta visdažādākos kultūras pasākumus un programmas lasīšanas un izglītības atbalstam. Šīs programmas dod iespēju radoši izmantot laiku un uzlabot ieslodzīto dzīves kvalitāti, kā arī paaugstināt viņu sociālās prasmes un pašnovērtējumu. Cietuma administrācijai jāsaprot, ka nodarbināti ieslodzītie rada mazāk problēmu un raizi. Lūk, daži interesantu un nozīmīgu programmu piemēri:
- literāro darbu autorlasījumi;
 - grāmatu klubi un diskusijas;
 - literārās un zināšanu sacensības, izmantojot bibliotēkas materiālus;
 - radošās literāro sacerējumu meistardarbnīcas;
 - muzikālās programmas;
 - mākslas meistardarbnīcas un izstādes;
 - pasākumi lasīšanas un rakstīšanas iemaņu attīstīšanai;
 - pareizrakstības un pareizrunas sacensības;
 - kultūras notikumu un svētku svinēšana;
 - „darba birža”.

Ne visas šīs aktivitātes derēs katrā cietumā. Bibliotēkas organizētie pasākumi atbilst cietuma tipam un uzdevumiem, tie tiek rīkoti ar cietuma administrācijas piekrišanu.

10. Komunikācija un mārketingis

- 10.1. Cietuma bibliotēkas darbinieku un bibliotēkas lietotāju starpā tiek nodrošināta atklāta un divpusēja komunikācija, kurā ar atsaucību tiek pieņemti bibliotēkas lietotāju priekšlikumi. Ieteicams regulāri veikt lietotāju aptaujas, lai noskaidrotu, kā viņus apmierina bibliotēka. Ja lietotāju vēlmes laikus tiks ņemtas vērā, bibliotēkas popularitāte ievērojami celsies.
- 10.2. Nepieciešams pielikt visas pūles, lai komunicētu ar svešvalodās runājošajiem ieslodzītajiem, jo viņiem, iespējams, ir grūti piedalīties izglītojošajās un citās cietuma programmās.
- 10.3. Bibliotēkas darbinieki sadarbojas ar citām cietuma struktūrvienībām, atbalsta tās un piedāvā konstruktīvus risinājumus. Darbinieki ceļ bibliotēkas nozīmi cietuma administrācijas acīs, piedaloties kopējās programmās, konsultatīvās komitejās un speciālos projektos. Pedagogi un darbinieki, kuri strādā ar ieslodzītajiem, stimulē viņus izmantot bibliotēku.
- 10.4. Ieteicams izveidot bibliotēkas konsultatīvo padomi ar dažādu cietuma struktūrvienību un ieslodzīto pārstāvjiem. Tās locekļi var uzstāties kā bibliotēkas interešu aizstāvji un daudz darīt, lai nodrošinātu atgriezenisko saiti ar ieslodzītajiem.
- 10.5. Cietuma bibliotēkas darbinieki bieži vien jūtas izolēti un viņiem nav kontaktu ar kolēģiem „ārpusaulē”. No šādas situācijas var izvairīties, kļūstot

par profesionālo sadarbības tīklu dalībniekiem, piedaloties interneta diskusiju grupu sēdēs, abonējot profesionālos ziņu biļetenus, apmeklējot konferences un seminārus, publicējot rakstus profesionālajā literatūrā un lasot lekcijas bibliotekārās izglītības iestādēs.

10.6. Darbinieki var popularizēt bibliotēku un tās materiālus visdažādākajos veidos, piemēram, izplatot publikācijas un krāsainas brošūras par bibliotēku, piedaloties jauno ieslodzīto instruēšanā.

10.7. Līdztekus dažādām bibliotēkas aktivitātēm (sk. 9.3.) darbinieki un ieslodzītie var gatavot:

- tematiskas bibliogrāfijas;
- jaunieguvumu sarakstus;
- ieliktnus un grāmatzīmes;
- grāmatu un mākslas izstādes.

10.8. Apmeklējumu skaitu bibliotēka var paaugstināt, kļūstot par sociāla satura publikāciju izplatīšanas centru un darbojoties kā starpniece starp cietumu un dažādām palīdzības organizācijām.

GLOSĀRIJS

Saistībā ar kontekstu dokumentā izmantotie termini un jēdzieni

Pieejamība: iespēja brīvi iegūt un izmantot informāciju, bibliotēkas materiālus un pakalpojumus.

Aģentūra: privāta vai publiska institūcija/sistēma, kas sniedz bibliotekāros pakalpojumus ieslodzītajiem.

Grāmatas/publikācijas ar palielinātiem burtiem: materiāli, kuros burtu lielums ir 14 punkti vai lielāks.

Cietums: iestāde, kurā cilvēki atrodas apcietinājumā, izcieš sodu vai atrodas pagaidu ieslodzījumā.

Cietuma administrācija: nacionāla vai vietēja mēroga pārvaldības institūcija, kas atbild par cietuma darbību.

Izolācija/izolētā statuss: ieslodzīto fiziska nošķiršana savrup cietuma darbinieku, citu ieslodzīto un iestādes aizsardzības nolūkos; soda mērs.

Satelītbibliotēka: filiāle cietuma kompleksā, ko kontrolē bibliotēkas vadība. Pēc izmēriem tā ir mazāka nekā galvenā bibliotēka un bieži vien atrodas ierobežotā teritorijā (karceris, virssardze, skola, hospitālis).

Lietotājs: persona, kas apmeklē bibliotēku; arī pastāvīgs bibliotēkas klients.

BIBLIOGRĀFIJA

Cietumu bibliotēkas: standarti, vadlīnijas un saistītā literatūra, 1990–2005

ABM-Utvikling. (2005). Bibioteket: det normale rommet I fengslet. (skrift #14). Oslo: ABM. http://www.abm-utvikling.no/publisert/ABMskrift/2005/fengselsbibliotek_web.pdf

American Association of Law Libraries. Contemporary Social Problems and Special Interest Section. (1996). Recommended collections for prison and other institution law libraries. (Rev. ed.). Chicago, IL: American Association of Law Libraries.

American Association of Law Libraries. Standing Committee on Law Library Service to Institution Residents. (1991). Correctional facility law libraries: An A to Z resource guide. Laurel, MD: American Correctional Association.

American Correctional Association. (1991). Standards for adult local detention facilities. (3rd ed.). College Park, MD: American Correctional Association.

American Correctional Association. (2003). Standards for adult correctional institutions. (4th ed.). Lanham, MD: American Correctional Association.

Anderson, W. (1991). The evolution of library and information services for special groups: The role of performance review and the user. IFLA Journal, 17(2), 135-141.

Arlt, J. (1999). Neue Wege für die Brandenburger Gefangnisbibliotheken [New ways for the Brandenburg prison libraries]. Buch und Bibliothek, 51(7/8), 494-496.

Association of Specialized and Cooperative Library Agencies. (1992). Library Standards for Adult Correctional Institutions, 1992. Chicago, IL: American Library Association.

Association of Specialized and Cooperative Library Agencies. (1999). Library Standards for Juvenile Correctional Facilities. Chicago, IL: American Library Association.

Australian Library and Information Association. (1990). Australian prison libraries: Minimum standard guidelines. Canberra, Australia: Australian Library and Information Association.

Bibliotek innanför murarna. [Libraries behind bars]. (2002). Biblioteksbladet, 87(2), 2-11.

Bowden, T.S. (2003). A Snapshot of state prison libraries with a focus on technology. Behavioral and Social Sciences Librarian, 21(2), 1-12.

Buck, D., Ingham, D., Valentine, P., Thompson, M., Jones, P., & Darbishire, B. (1992). Prison libraries in Norfolk: A review. Norwich: Norwich City College Library.

Contini, C. (2003). Biblioteche scatenate: Biblioteca, carcere e territorio. Atti del convegno nazionale, Sassari, Camera di commercio, 28-29 marzo 2003. Rome: Associazione italiana biblioteche (AIB), Sezione Sardegna.

Costanzo, E., & Montechi, G. (2002). Liberi di leggere: Lettura, biblioteche carcerarie, territorio. Atti del Convegno, Rozzano (MI). Centro culturale Cascina Grande, 11 maggio 2001. Rome: Associazione italiana biblioteche (AIB).

Council of Europe. (1990). Education in prison. Strasbourg, GR: Council of Europe. (pp. 41-44, Recommendation No. R(89) 12 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 13 October 1989 and explanatory memorandum).

Council of Europe. (1990). Final activity report on prison education. Strasbourg, GR: Council of Europe.

Crowell, J. R. (1996). Correctional Law Libraries: Operations, Standards and Case Law. Littleton, CO: F. B. Rothman.

Curry, A., Wolf, K., Boutilier, S., & Chan, H. (2003). Canadian federal prison libraries: A national survey. Journal of Librarianship and Information Science, 35(3), 141-152.

Darby, L.T. (2004). Libraries in the American Penal System. Rural Libraries, 24(2), 7-20.

De Carolis, E. (2000). Diritto di lettura: l'esperienza della biblioteca carceraria [The right to read: The experience of prison libraries]. Bollettino AIB, 40, (3), 347-363.

Desmond, Y. (1991). Recreation and education: A combined approach in Wheatfield Place of Detention, Dublin. An Leabharlann, 7(4), 127-135.

Fabiani, J-L., & Soldini, F. (1995). Lire en prison: Une étude sociologique. Paris: Bibliothèque publique d'information.

Fédération Française pour la Coopération des Bibliothèques (FFCBmld), Coopération des bibliothèques en Aquitaine (CBA). (1997). Bibliothèque & lecture en prison: Guide à l'usage du détenu auxiliaire de bibliothèque. Paris.

Fédération Française pour la Coopération des Bibliothèques (FFCBmld). (2004). Les actions culturelles et artistiques en milieu pénitentiaire, Paris.

Fernandez, C. M. (1991). Servicios bibliotecarios en las carceles de Barcelona y provincia [Prison library services in Barcelona province]. Boletín de la Asociación Andaluza de Bibliotecarios, 7(23), 15-28.

Flageat, M. C. (1998). Un exemple d'intervention de bibliothécaires en prison: la maison d'arrêt des Yvelines [An example of librarian intervention in prison: The Yvelines remand centre]. Bulletin d'Informations de l'Association des Bibliothécaires Français. (181), 36-40.

Franzén, Gunilla. Det svenska fengelsebiblioteket. Eskilstuna, Sweden: Eskilstuna stads – och länsbibliotek, 1996.

Fridriksdottir, B. (1995). Bokasafnsþjónusta fyrir fanga á Íslandi [Library services to Icelandic prisoners]. Bokasafnid, (19), 91-92.

Galler, A. M., & Locke, J. (1991). L'état des bibliothèques dans les pénitenciers fédéraux du Québec [The state of libraries in the federal prisons of Québec]. Argus, 20(1), 27-33.

Golay, A. (1990). Une bibliothèque ordinaire dans un cadre extraordinaire: la bibliothèque de la Prison de Champ-Dollon (Genève) [An ordinary library in an extraordinary setting: The library of the Champ-Dollon Prison in Geneva]. ArbiDo-Revue, 5(3), 84-89.

Great Britain. Standing Committee on Prison Libraries. [1991-1993]. Prison libraries: Roles and responsibilities. [London]: Home Office, HM Prison Service.

Hugo, N. (1996). Library services to prisoners in South Africa: Their contribution towards rehabilitation and improving the quality of inmates' lives. KWAZNAPLIS, 2(3), 3-6.

IFLA/UNESCO public library manifesto. (1995). The Hague: IFLA.

International Book Committee, & International Publishers Association. (1994). Charter for the reader. Geneva: UNESCO.

Irvall, B., & Nielsen, G.S. (2005). Access to libraries for persons with disabilities. (IFLA Professional Report no. 89). The Hague: IFLA.). <http://www.ifla.org/VII/s9/nd1/iflapr-89e.pdf>

Janos, J. (2003). Prison libraries. KNIZNICA, 4(5), 235-239.

Jones, M. D. (1994). Information Needs of African Americans in the Prison System. In E. J. Josey (Ed.), The Black Librarian in America Revisited. Metuchen, NJ: Scarecrow Press.

Kaiser, F. E. (Ed.). (1992). Guidelines for library services to prisoners. (IFLA Professional Report no. 34). The Hague: IFLA.

Kaiser, F. E. (1993). De bibliotheek achter tralies: bibliotheekwerk in gevangenis, huizen van bewaring, inrichtingen voor ter beschikking gestelden en jeugdinstellingen [The library behind bars: Library services in prisons, detention centres and young offenders' remand institutions]. Open, 25(3), 94-100.

Kaiser, F. E. (1993). Guidelines for library services to prisons. IFLA Journal, 19(1), 67-73.

Kaiser, F. E. (Ed.). (1993). Pautas para servicios bibliotecarios para prisioneros. (IFLA Professional Report no. 37). The Hague: IFLA.

- Kaiser, F. E. (Ed.). (1995). Guidelines for library services to prisoners. (2nd rev. ed.). (IFLA Professional Report no. 46). The Hague: IFLA.
- Kaiser, F. E. (Ed.). (1995). Richtlinien zur Bibliotheksversorgung von Häftlingen. (IFLA Professional Report no. 47). The Hague: IFLA.
- Lehmann, V. (2000). Prison librarians needed: A challenging career for those with the right professional and human skills. IFLA Journal, 26(2), 123-128.
<http://www.ifla.org/IV/ifla65/papers/046-132e.htm>
- Lehmann, V. (2000). The Prison Library: A Vital Link to Education, Rehabilitation, and Recreation. Education Libraries, 24(1), 5-10.
- Lehmann, V. (2003). Planning and implementing prison libraries: Strategies and resources. IFLA Journal, 29(4), 301-307.
http://www.ifla.org/IV/ifla69/papers/175-E_Lehmann.pdf
- The Library Association. Prison Libraries Group. (1997). Guidelines for prison libraries (2nd ed.). London: Library Association.
- Lieber, C., & Chavigny, D. (2005). Les bibliothèques des établissements pénitentiaires. Rapport au Ministre de la culture et de la communication. France.
<http://www.culture.gouv.fr/culture/actualites/index-rapports.htm>
- Liggett, J. M. (1996). Survey of Ohio's prison libraries. Journal of Interlibrary Loan, Document Delivery and Information Supply, 7(1), 31-45.
- Lire & écrire en prison: La Presse: colloque, Bordeaux, 8 octobre 1993. (1995). Bordeaux: Coopération des bibliothèques en Aquitaine.
- Lithgow, S., & Hepworth, J. B. (1993). Performance measurement in prison libraries: Research methods, problems and perspectives. Journal of Librarianship and Information Science, 25(2), 61-69.
- Lucas, L. (1990). Educating prison librarians. Journal of Education for Library and Information Science, 30(3), 218-225.
- Nyeng, P. (1998). Library days behind bars. Scandinavian Public Library Quarterly, 31(1), 8-11.
- Ostlie, Jan-Erik. (1999). Verdens beste fængselsbibliotek. [The world's best prison library]. Bok og Bibliotek, 66(1), 15-17.
- Peschers, G. (1999). Weiterentwicklung der Bibliotheksarbeit im Justizvollzug in NRW. Buch und Bibliothek, 51(4), 254-256.
- Peschers, G. (2003). Bibliotheksarbeit im Justizvollzug in Deutschland am Beispiel Nordrhein-Westfalens: Gefangenenbibliotheken als Portale begrenzter Freiheit zur sinnvollen Freizeitgestaltung für Inhaftierte. WLIC 2003.
<http://www.ifla.org/IV/ifla69/papers/023g-Peschers.pdf>

Peschers, G., & Skopp, K. J. (1994). Nordrhein-Westfalen: Bibliotheksarbeit im Strafvollzug [North Rhine-Westphalia: Library service in the prisons]. Buch und Bibliothek, 46(3), 256-262.

Revelli, C. (1996). Biblioteche carcerarie [Prison libraries]. Biblioteche Oggi, 14(7), 42-46.

Rubin, R. J., & Suvak, D. (Eds.) (1995). Libraries Inside: A Practical Guide for Prison Librarians. Jefferson, NC: McFarland.

Suvak, D. The prison community.

Rubin, R. J. The planning process.

Souza, S. The professional staff.

Mallinger, S. M. The inmate staff.

Reese, D. Collection development.

Rubin, R. J., & Suvak, D. Services.

Pitts, N. Programs.

Piasek, A. Literacy.

Suvak, D. Budgeting.

Brown, T. The facility and equipment.

Lehmann, V. Automation.

Ihrig, J. Providing legal access.

Ruebens, G., & Jacobs, R. (1999). Gevangenisbibliotheken: een pilotproject in Brugge [Prison libraries: A pilot project in Bruges]. Bibliotheek en Archiefgids, 75(1), 33-45.

A Sentence to read: A review of library services to penal establishments in Nottinghamshire. (1990). Nottingham, England: Nottingham County Council.

Stearns, R. M. (2004). The Prison library: An issue for corrections, or a correct solution for its issues? Behavioral & Social Sciences Librarian, 23(1), 49-80.

Stevens, T., & Usherwood, B. (1995). The development of the prison library and its role within the models of rehabilitation. Howard Journal of Criminal Justice, 34(1), 45-63.

Tabet, C. (2004). La bibliothèque hors les murs. Paris: Cercle de la librairie.

United Nations standard minimal rules for the treatment of prisoners. (1995). New York: United Nations.

Vogel, B. (1995). Down for the Count: A Prison Library Handbook. Metuchen, NJ: Scarecrow Press.

Vreeburg, K. (1996). Filiaal zonder collectives: Penitentiare inrichting besteedt bibliotheekwerk uit aan OB Lelystad [A branch without collections: A prison service provides work for Lelystad Public Library]. Bibliotheek en Samenleving, 24(3), 15-20.

Werner's Manual for Prison Law Libraries. 2004). R. Trammell (Ed.). (3rd ed.). American Association of Law Libraries Publications Series; no. 69). Buffalo, NY: Wm. S. Hein.

Westwood, K. (1998) "Meaningful access to the courts" and law libraries: Where are we now? Law Library Journal, 90(2), 193-207.

Wilhelmus, D. W. (1999). A new emphasis for correctional facilities' libraries: college programs in prison systems. The Journal of Academic Librarianship, 25(2), 114-120.

Womboh, B. S. H. (1991). Nigerian prison library services: Status and needs. Focus on International & Comparative Librarianship, 22(1), 10-15.

Womboh, B. S. H. (1995). Research summary: An assessment of Nigerian prison libraries. Third World Libraries, 5(2), 74-75.

Yamaguchi, A. (2002). Books for prisoners. Toshokan Zasshi (The Library Journal), 96, 761-763.